

# דברי השירה

וידבר משה באזני כל קהל ישראל את דברי השירה הזאת עד תמס (דברים לא)

מתורת מורינו רבי יהודה אריה הלוי דינר שליט"א

רב ביהכ"נ 'דברי שירי ואזור מרכז ב"ב

נערך ע"י א.ח.ב. • ניתן לקבל הגליון במייל mdh036194741@gmail.com

## פרשת ויצא

### החילוק בין כמה אבנים לאבן אחת גדולה

"ויקח מאבני המקום וישם מראשתיו" (כ"ח - ו"א).

כתב רש"י בד"ה וישם מראשותיו, עשאו כמין מרוב סביב לראשו שהיה ירא מפני חיות רעות, התחילו מריבות זו עם זו, זאת אומרת עלי יניח צדיק את ראשו, וזאת אומרת עלי יניח, מיד עשאו הקדוש ברוך הוא אבן אחת, וזהו שנאמר (פסוק י"ח) ויקח את האבן אשר שם מראשותיו.

לכאורה יש לשאול, מה בכך שנעשו כל האבנים לאבן אחת, הרי סוף סוף האבן שהיתה הכי צדדית נשארה במקומה בצד, ויעקב אבינו לא שם עליה את ראשו אלא על אמצע האבן ונמצא שכלל לא נגע באבן הצדדית, וא"כ מה נפק"מ בכך שנהיו כולן לאבן אחת.

אכן הביאור בזה, שדוקא בכמה אבנים שחלוקים זה מזה שייך מריבה על מי יניח צדיק ראשו, אבל כשהקב"ה עשה מכולן אבן אחת אז אין הכוונה שיש כאן כמה אבנים שהם מחוברות, אלא נהיה מציאות אחרת של אבן אחת, ובאבן אחת לא שייך מריבה כי זה אותו אבן.

וכמו שמצינו בירושלמי בנדרים (פ"ט ה"ה) דמסביר את האיסור של 'לא תקום ולא תטור', שכמו שאם יד ימין הכאיבה ליד שמאל, הרי האדם לא יחזור ויכה ביד שמאל את יד ימין כי זה אותו האדם, כך כל בני ישראל הם כמו איש אחד, ואין ינקום אחד בשני.

והנה בשערי תשובה על השו"ע (או"ח סימן מ"ב) מביא נידון אם מותר להפוך את רצועות התפילין מלמטה למעלה, האם יש בזה חסרון של מעלין בקודש ולא מורידין, ומביא מהאליהו רבה בשם זקינו שהתיר דבר זה, וראיתו מהמדרש הנ"ל שנעשו כל האבנים כאבן אחת, שלכאורה יש להקשות שהאבן הצדדית לא היתה תחת ראשו של הצדיק, אלא בהכרח שבמציאות של אבן אחת אין קפידא, וה"נ לגבי רצועות התפילין כיון שזה אותה רצועה אין קפידא, אך בהמשך כתב שאין זה ראייה, דיש לומר שאופן הנס היה שנעשה מכל האבנים גוש אחד שבלול מכולם, ובאמת הניח הצדיק ראשו על כל אבן ואבן, ועוד כתב שבלא"ה אין ללמוד דברי הלכה מדברי אגדה.

.....

### במה שיעקב אבינו ישב ולמד י"ד שנה אין חידוש

"וישכב במקום ההוא" (כ"ח - י"א).

כתב רש"י בד"ה וישכב במקום ההוא, לשון מיעוט באותו מקום שכב, אבל ארבע עשרה שנים ששמש בבית עבר לא שכב בלילה, שהיה עוסק בתורה.

יש להקשות, מדוע בהמשך הפרשה, כשיעקב אבינו מדבר עם לבן ומספר לו את כל מה שהתמסר עבור צאנו, מפורש בפסוק (ל"א - מ') "הייתי ביום אכלני חרב וקרח בלילה ותדד שנתי מעיני", ואילו כאן שלמד י"ד שנה בלי לישון, אין זה כתוב מפורש בתורה, ורק נלמד מכך שכתוב שהלך לישון אח"כ.

ושמעתי דבר נפלא מגאון הגדול רבי חיים פרץ ברמן שליט"א מראשי ישיבת פוניבז' בשיעור שמסר בירחי כלה באמסטרדם (שנת תשע"ב), שבאמת מה שיעקב אבינו למד י"ד שנה ברציפות, אין בזה חידוש כלל, שהרי זה היתה המהות של יעקב אבינו, איש תם וישוב אהלים, דהיינו שהיה יושב ולומד כל היום, וא"כ אין בכך חידוש שהוא למד י"ד שנה בלי לישון, ואדרבה מה שאח"כ הלך לישון זה לא דבר רגיל אצל יעקב אבינו, ולכן דוקא זה נכתב בתורה, ומשא"כ בשנים שהיה אצל לבן ועבד במסירות נפש ולא ישן בלילה, זה התורה כותבת בגלל שזה דבר לא רגיל שבו אדם יעבוד במסירות נפש עד כדי לא לישון.

והוסיף עוד, שכתוב במשנה באבות (פ"ב מט"ו) 'רבי טרפון אומר היום קצר והמלאכה מרובה', וכתב שם הרבנו יונה - 'היום קצר אלו ימותיו שהם קצרים כנגד התורה שהיא מרובה ארוכה מארץ מדה ורחבה מני ים ואין יורד לסוף, וזהו שאמרו אותם ארבעים יום שעמד משה רבינו ע"ה בהר סיני לא ישן, משל למלך שאמר לעבדו מדוד זהובים מכאן ועד למחר וכל מה שתמדוד יהיה שלך, איך ישן? והלא באותה שעה יפסיד כמה וכמה, כך אמר משה אם אישן כמה מרגליות מדברי תורה אפסיד, על אחת כמה וכמה אנו בל ניתן שינה לעינינו ולעפעפינו תנומה'. ואמנם אנחנו לא נמצאים בדרגה שלא לישון ימים ולילות, ואדרבה התפקיד שלנו זה להקפיד על שינה בזמן כדי שיהיה כח לקום מוקדם וללמוד בכמות ובאיכות במשך היום, ועל כל אחד ואחד לנצל כל רגע ורגע בדרגה שאוחז עליו ולדעת היכן הוא, וכמובן שחייבים להיזהר בזהירות יתרה מביטול תורה, כי בכל רגע ורגע אפשר לזכות לחיי נצח על ידי שלומדים תורה ועובדים את ה' יתברך.

.....

### הסולם של יעקב אבינו היה קיים

"ויחלם והנה סולם מצב ארצה וראשו מגיע השמימה" (כ"ח - ב).

בספר משנת הרא"ש עה"ת בסוף פרשת בראשית על הפסוק "ויראו בני האלקים את בנות האדם כי טבת הנה", הביא מהמדרש וז"ל 'טובת כתיב, נערה בתולה צדקת היתה, וכשירדו בני האלהים [דהיינו המלאכים] אמרו לה תשמעי לנו [לחטוא עמנו], ואמרה להם לא אשמע לכם אם לא תעשו הדבר הזה שתתנו לי כנפים שלכם, כד"א שש כנפים לאחד, נתנו לה כנפיהם, מיד פרחו לשמים ונמלטה מן העבירה, ואחזה פני כסא והקב"ה פרש עליה עננו וקבלה וקבעה במזלות והיינו מזל בתולה, והמלאכים נשארו בארץ ולא יכלו לעלות עד שמצאו סולם שיעקב אבינו חלם ועלו, הדא הוא דכתיב והנה מלאכי אלהים עולים ויורדים בו'.

ומבואר דהסולם שחלם עליו יעקב היה סולם אמיתי שנשתמש בו המלאכים.

ומקור נוסף יש בספר היראים (סימן ת"ג), ששם מובא ההלכה שמי ששהה עם אשה עשר שנים ולא נולדו לו ילדים צריך לגרשה, וכתוב בגמ' שאם ישב בחו"ל ועלה לארץ ישראל, אין ישיבת חו"ל עולה מן המנין של עשר שנים, והגמ' מביאה ראייה מאברהם אבינו שלקח את הגר לאחר ששהה עשר שנים, כמו שכתוב בפרשת לך לך (ט"ז - ג') "ותקח שרי אשת אברם את הגר המצרית שפחתה מקץ עשר שנים לשבת אברם בארץ כנען ותתן אתה לאברם אישה לו לאשה", ומכך שכתוב בפסוק שזה היה לאחר עשר שנים שאברהם אבינו ישב בארץ כנען, ומכאן לומדת הגמ' שישבת חו"ל אינה עולה מן המנין, והקשה היראים איך לומדים מאברהם אבינו שהמתין עשר שנים לאחר שישב בארץ ישראל, הרי בזמן אברהם אבינו עדיין לא נתקדשה ארץ ישראל, וא"כ אין הטעם משום שישבת חו"ל אינה מן המנין, שהרי לא היתה קדושה לארץ ישראל, וכתב היראים 'בכל מקום חפצי הבורא היו בה, שהרי הסולם בה היה קבועה, כדכתיב ויחלום והנה סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה', ומבואר כמשנ"ת מהמדרש שהביא הרא"ש, דהסולם שחלם עליו יעקב היה סולם אמיתי, ועל ידו היו חפצי הבורא בארץ.

.....

### האם יעקב אבינו יצק שמן זית

"וישכם יעקב בבקר ויקח את האבן אשר שם מראשתיו וישם אתה מצבה ויצק שמן על ראשה" (כ"ח - ח).

בתרגום יונתן כתב 'ואריק משחא על רישה', הרי שתרגם כלשון הפסוק שיעקב אבינו יצק שמן על המזבח.

ויש לעיין, שלהלן, בפרשת וישלח, לגבי המזבח שהקים יעקב כשחזר מפדן ארם, כתוב בפסוק (ל"ה - ד') "ויסך עליה נסך ויצק עליה שמן", ושם כתב בתרגום יונתן 'ואריק עלה משח זיתא', ומבואר שהוסיף התרגום יונתן שהשמן היה שמן זית, ומדוע בפרשתנו התרגו"י לא כתב ענין זה שזה היה שמן זית.

ושמעתי בשם ראש ישיבת סלבודקה מרן הגר"ד לנדו שליט"א לבאר, שהרי מבואר ברש"י לקמן (כ"ט - י"א) שאליפז רדף אחרי יעקב כדי להורגו, ואמר לו יעקב שיקח את כל ממונו והעני חשוב כמת, ויעקב בא בידים ריקניות ללבן, ויוצא שלא היה ליעקב אבינו כלום בידיו, וא"כ מהיכן היה לו שמן ליצוק על המזבח, והרמב"ן כאן (פסוק י"ז) כתב "וירד לו שמן מן השמים ויצק עליה", והיינו שהיה השמן מעשה ניסים שירד מן השמים, ומעתה הרי ידוע בשם הגר"ח מבריסק זצ"ל [וכבר מפורש כן ברד"ק במלכים ב' (ד' - ז)], ששמן שנעשה על ידי נס אינו חשיב כשמן זית ופטור ממעשרות וה"נ פסול למנורה, וא"כ א"ש שכאן לא כתב התרגו"י שזה היה שמן זית כיון שזה היה על ידי נס, ובכה"ג לא חשיב כשמן זית, ומשא"כ בפרשת וישלח שם היה לו ממון רב וכמבואר בפסוקים [בענין הדורון ששלח לעשיו] והיה לו שמן זית אמיתי שלא ע"י נס, ולכן כתב שם התרגו"י שזה היה שמן זית.

ובאופ"א יש לומר, דעוד כתב שם התרגום יונתן - 'ונסיך עלה ניסוך חמר נסוך מוי, ארום כדין עתידין למעבד בחגא דמטליא' [ויסך עליה ניסוך יין ניסוך מים כי כך עתידיים לעשות בחג הסוכות], ומבואר שלאותו מזבח שבנה שם יעקב היה בחינה של מזבח, והרי על מזבח מותר להביא רק שמן זית [אצל המנחות], ומשא"כ במצבה שהקים כאן, לא מצינו שהיה לזה ענין של מזבח, ואין הכרח לומר שזה היה שמן זית, ודר"ק.

.....

## מדוע הקידושין של יעקב ללאה לא היו קידושי טעות

"ויהי בערב ויקח את לאה בתו ויבא אתה אליו ויבא אליה" (כ"ט - כ"ג). הראשונים הקשו, דכיון שיעקב אבינו חשב שזה רחל, אם כן נמצאו הקידושין בטעות, ואיך חלו הקידושין בלאה.

יש שתירצו [הובא בפירוש הריב"א מבעלי התוס' עה"ת] שיעקב אבינו ידע שלבן יכול לרמאות אותו, ומעיקרא הוא עשה תנאי שאם זאת רחל הוא מתכוין לקדש את רחל ואם זאת לאה הוא מתכוין לקדש את לאה.

[וממון הגר"ד פוברסקי שליט"א ראש ישיבת פוניבז' שמעתי בנוסח דומה, דכל מחשבתו של יעקב אבינו היה לעשות רצון ה', ואע"פ שתבע את לבן על כך שרימה אותו, מכ"מ בעיקר הקידושין היה כוונתו לקדש מה שיהיה לרצון ה', ולא חשיב בכה"ג קידושין בטעות].

והחזקוני תירץ, שאחרי שנודע לו שזאת לאה הוא חזר ובעל לשם קידושין, וכן כתב בספר המקנה בקידושין (קונט"א סי' ס"א סוף סעי' א'), ושם הקשה דא"כ יוצא שלא כבר היתה בעולה, ובבעולה יש רק שלושת ימי המשתה, ומדוע היה כאן שבעת ימי המשתה, ומכאן לומדים שיש שבעה ימים לשבע ברכות, וע"ש מש"כ בזה. וע"ע במושב זקנים כאן.

ועוד י"ל [ע"י בבד קודש כאן] דכיון שזה היה קודם מתן תורה, אין הכוונה שהיה כאן קידושין גמורים, אלא היה יחוד בעלמא, שכן היתה האישות קודם מתן תורה, והנה ביטול הקידושין שייך רק במקום שיש מעשה קידושין, ומשום שהגדר של קידושי טעות הוא מדיני תנאים, שכל אחד שמקדש יש אומדנא שהוא מתכוין להתנות שזה על דעת שאין טעות בקידושין, [וכן ש"י הרעק"א תנינא ס"א ודלא כהבית הלוי ח"ג סי' ג'], וא"כ דוקא בקידושין שייך לומר שהיה תנאי שלא יהיה טעות בקידושין, אבל קודם מתן תורה שלא היה אלא יחוד לא שייך בזה פרשת תנאים.

.....

## הזהירות מהשפעות לא טובות

"ויאמר להן ראה אנכי את פני אביכן כי איננו אלי כתמל שלשם ואלקי אבי היה עמדי" (ל"א - ה').

יש לדקדק, מה נתחדש כעת ליעקב אבינו, הרי כבר מאז שבא אליו ידע שהוא רמאי, וכמו שהביא רש"י בתחילת הפרשה (כ"ט - י"ב) 'ומדרשו אם לרמאות הוא בא גם אני אחיו ברמאות', וכל העשרים שנה שהיה בבית לבן ידע את רמאותו, ומה נתחדש כעת שאמר 'רואה אנכי את פני אביכן כי איננו אלי כתמול שלשום'.

ושמעתי דבר נפלא מידידי הרב אורי כץ שליט"א מאמריקה, שבאמת כל השנים ידע יעקב אבינו את רמאותו של לבן, וידע להישמר מהשפעתו הרעה, ודבר זה היה לו בברור שאין הוא ולבן מתחברים זה עם זה, אמנם לאחר עשרים שנה הרגיש יעקב כלפי פני לבן שאיננו מרוחקים ממנו כמו שהיה עד עכשיו, ולכן חשש יעקב שחלילה

רמאותו של לבן התחילה להשפיע עליו, וכמבואר ברמב"ם (פ"ו מהלכות דעות) 'דרך ברייתו של אדם להיות נמשך בדעותיו ובמעשיו אחר ריעיו וחביריו ונוהג כמנהג אנשי מדינתו, לפיכך צריך אדם להתחבר לצדיקים ולישב אצל החכמים תמיד כדי שילמוד ממעשיהם, ויתרחק מן הרשעים ההולכים בחשך כדי שלא ילמוד ממעשיהם', וכשהרגיש בכך יעקב שכבר איננו מרוחק מלבן כדבעי, מיד הבין יעקב שעליו לברוח.

ומעשה ביהודי שלצורך פרנסתו הוצרך לעבור ממקום תורה למקום שהיה רחוק משמירת תורה ומצוות, וכשהגיע לספר זאת לרבו מרן הסטייפלער זצ"ל בצער ובכאב, הורה לו רבו להמשיך להישאר שם, וכך כל פעם שהגיע לפני רבו תינה את צערו, וכל פעם היתה ההוראה להמשיך להישאר שם, עד שפעם אחת הוא אמר לרבו שכבר לא קשה לו שם כי הוא התרגל למצב, באותו רגע אמר לו רבו שמיד עליו לעזוב את המקום ואפילו שזה יפגע בפרנסתו, והסביר לו רבו, שכל זמן שהיה לו קשה עם המצב אז הוא לא יושפע מהם, אבל כיון שהתחיל להתרגל למצב אז הוא עלול להיות מושפע מזה, ולכן עליו לעזוב מיד את המקום.

וידוע שהיו יהודים שהיו גרים בחוץ לארץ, ושם נשמרו מהשפעת הרחוב, אבל כשעלו לארץ הם הושפעו מהרחוב בהשפעה שלילית, והסיבה היתה, שבהיותם בגולה היה להם ברור שאין להם שיג שיח וכל קשר עם שכניהם הגויים, אך כאן בארץ שכולם היו יהודים, הם חשבו שכבר אפשר להוריד את חומות השמירה, וזה גרם להם להשפעה שלילית רח"ל.

ועל כל אחד ואחד לשים נר לרגליו את דברי הרמב"ם שכתב 'לפיכך צריך אדם להתחבר לצדיקים ולישב אצל החכמים תמיד כדי שילמוד ממעשיהם', כי כך הוא הטבע שמי שמחובר לצדיקים ולתלמידי החכמים, הוא לומד ממעשיהם ומושפע מהנהגותיהם.

.....

## המעלה של מחשבה לעשות מצוה

"ויעקב הלך לדרכו ויפגעו בו מלאכי אלקים" (ל"ב - ב').

כתב רש"י, 'מלאכים של ארץ ישראל באו לקראתו ללוותו לארץ'.

הקשה הרמב"ן, שהרי עדיין לא הגיע יעקב לארץ ישראל, והיה צריך עוד לעבור את גבול בני עמון ומואב ואח"כ את ארץ אדום, ורק אח"כ יכנס לארץ ומה שייכים לכאן המלאכים של ארץ ישראל.

והמהר"ל בגור אריה כאן כתב ליישב, וז"ל 'ולפי דעתי אין זה שום קושיא, דכיון דהיה הולך ובא לארץ ישראל - באו המלאכים של ארץ ישראל לקראתו לשמור אותו, דכיון דצורך ארץ ישראל הוא, והוא הולך לארץ ישראל, הדין נותן שיהיו לו שומרים מלאכי ארץ ישראל, לכל הפחות השמירה דבר שהוא תולה בהליכה, שלא יהיה לו מונע לבא לארץ ישראל, וזה מוטל על מלאכי ארץ ישראל, ומלאכי חוצה לארץ לשמור אותו שלא יגיע לו נזק אחר'.

ושמעתי מהצדיק רבי דוב שטרנבוך זצ"ל, שמכאן יש ללמוד שכבר מעת שאדם מקבל על עצמו לעשות מצוה מסוימת, הוא זוכה שמגיעים מלאכים של אותה מצוה ושומרים עליו כדי שיזכה לגמור את המצוה.

וכמבואר בנפש החיים (ש"א פ"ו בהגה') שכתב שם 'כי מעת שעולה על רעיון האדם לעשות מצוה, תיכף נעשה רישומו למעלה במקור שרשה העליון וממשיך משם על עצמו אור מקיף וקדושה עליונה חופפת עליו וסובבת אותו כו', וזה האור מקיף הוא לו לעזר לגמור המצוה כו', ע"ש באורך מה שמביא מחז"ל ומהאזהרה הקדוש על זה.

וידועים דברי הרבנו יונה בשערי תשובה (שע' ב') שבפסוק כתוב על קרבן פסח שעשו בני ישראל במצרים 'וילכו ויעשו בני ישראל', וזה היה בר"ח ניסן והרי עם ישראל לא עשה את הפסח אלא ב"ד, ואיך כתוב שכבר עשו בר"ח, וכותב הרבנו יונה בשם המדרש שכיון שקבלו עליהם לעשות, מעלה עליהם הכתוב כאילו עשו מיד, ומזה לומד הרבנו יונה שאם אדם מקבל על עצמו לעשות תשובה, אז אפילו אם עדיין לא עשה את התשובה, אבל הוא קיבל על עצמו, נקרא שעשה תשובה 'וברגע קטן יצא מאפילה לאור גדול'.

ובגמ' תענית (דף ח' ע"ב) מסופר שבזמן רבי זירא היתה גזירה שאסור להיות בתענית, ואמר להם רבי זירא שעכשיו יקבלו על עצמם להתענות, וכשתתבטל הגזירה יקיימו את התענית, והביא רבי זירא ראיה לדבריו מהפסוק בדניאל (י' - ב) שכתוב שם 'ויאמר אלי אל תירא דניאל כי מן היום הראשון אשר נתת את לבך להבין ולהתענות לפני אלקיך נשמעו דבריך', ומבואר שכבר מהשעה שקיבל על עצמו להתענות נשמעו דבריו.

נתרם החפץ בעילום שם  
לברכה והצלחה בכל העניינים  
הוא וכל משפחתו, וכל מילי דמיטב!